

Problema satisfacerii consumului apare așadar ca fundamentală pentru înțelegerea parcursului statelor comuniste, și în special pentru înțelegerea crizei finale a sistemului, care nu a reușit să asigure majorității un nivel de trai comparabil cu cel din Occident. Rezultatul a fost erodarea consensului social, oricum destul de relativ, până la izolarea puterii în raport cu societatea.

Alexandru Mamina

Ultimul număr din revista Asociației Internaționale de Istorie Culturală – „Cultural History. Journal of the International Society for Cultural History”, volume 2, number 1, 2013, confirmă orientarea pe care această publicație, încă foarte tânără, a adoptat-o de la primele sale apariții. Din punctul de vedere al tematicii, preocuparea comitetului editorial este de a ilustra orientările actuale ale istoriei culturale, așa cum se manifestă aceasta mai ales în mediul anglo-saxon. Ca structură, și acest număr urmărește modelul stabilit încă de la lansarea revistei, publicând în deschidere (secțiunea *Cultural History Now*) materiale cu o conotație teoretică pronunțată, urmate de studii de caz, recenzii și note de lectură.

Articolul lui Avner Ben-Zaken, de la Ono College, *Cultural History: Difficulties and Possibilities*, lansează teoria, demnă de luat în considerare, a schimbării paradigmei interpretative în științele umane după un model determinist, influențat de descoperirile și teoriile din științele mai aplicate, de tipul neuroștiințelor, geneticii, lingvisticii. Revenirea la modelul determinist de explicație, care fusese caracteristic societăților premoderne, a modificat concepția asupra culturii, care poate fi văzută, mai ales de către publicul larg, drept o manifestare a factorilor de mediu și a trăsăturilor înnăscute în corpul uman. În aceste condiții, în care totul pare predeterminat de caracteristici fizice și psihice, de gene și de influențe climatice, rolul liberului arbitru, al responsabilității umane în general, este diminuat. Autorul articolului încearcă să arate că practicanții istoriei culturale actuale sunt printre pușinii care încearcă să reziste acestui curent determinist dominant, analizând felul în care indivizii și comunitățile acționează și reacționează, adesea în moduri care nu pot fi explicate doar prin factori fizici, psihici ori de mediu. Cultura ar trebui deci să rămână definită în termeni istorici, argumentele aduse de Avner Ben-Zaken pornind în special de la experiențele indivizilor și comunităților care s-au desprins de mediul de origine, care le-ar fi determinat o serie de caracteristici culturale, dar au continuat, în medii noi, uneori radical diferite, să acționeze în conformitate cu vechile lor caracteristici culturale. Desigur, aceste personaje au fost capabile în același timp să se adapteze, luând în considerare diferențele dintre obiceiurile lor înnăscute și practicile culturale din noul mediu.

Concluziile autorului sunt nuanțate. Se arată, pe de o parte, că practicanții istoriei culturale nu pot ignora cu desăvârșire descoperirile științifice prin care se argumentează influența unor factori genetici sau de mediu asupra indivizilor și culturii în care aceștia se mișcă. Pe de altă parte, Avner Ben-Zaken insistă asupra dimensiunii simbolice a culturii, care transcende practicile cotidiene, condițiile fizice sau spațiul natural. El consideră, și cred că putem fi de acord cu această idee, că în condițiile globalizării culturile locale sunt continuu reinterpretate, dar sunt și puse în situația de competiție pentru dobândirea unor elemente cu validitate universală.

Următoarea secțiune a revistei, dedicată studiilor de caz, se deschide cu articolul semnat de Anastasia Filippoupoliti, Democritus University of Thrace, „*What a scene it was, that labyrinth of strange relics of science*”: *Attitudes towards Collecting and Circulating Scientific Instruments in Nineteenth-Century England*. Pornind de la un aspect în aparență minor, anume colecționarea de instrumente științifice, autoarea analizează cu finețe constituirea și difuzarea spiritului științific modern în Anglia revoluției industriale. Motivațiile colecționarilor se dovedesc a fi fost extrem de variate, de la interesul de a deține instrumente utilizabile în practică (în special cele astronomice intră în această categorie), până la preocuparea pentru valoarea istorică, dată de vechime, sau estetică, a unor asemenea artefacte. Metodologia folosită de autoare este interdisciplinară, inspirată de studiile privind cultura materială, muzeologie și istoria culturală a științei.

Se conturează o foarte interesantă radiografie a lumii colecționarilor de instrumente științifice, cu relațiile formale și informale constituite în interiorul acesteia, cu moda care conduce la colecționarea unor anumite tipuri de instrumente și la neglijarea altora, cu practicile de vânzare, donație, împrumut (și uneori de apropiere) ale unor instrumente. Efectul final este muzeificarea colecțiilor de instrumente științifice în diferite instituții ale Imperiului britanic. Anastasia Filippopoliti conchide convingător asupra mutațiilor de rol și de identitate suferite de aceste instrumente, totodată și asupra semnificațiilor sociale și culturale pe care le-a avut circulația lor în cadrul unei elite extinse.

Theresa Barnard, de la University of Derby, semnează articolul „*The Midnight and Poetic Pageant*”: *An Evening of Romance and Chivalry*, dedicat unei reprezentații artistice organizate pe domeniul unui gentleman englez în 1789. Autoarea încearcă în permanență să sublinieze semnificațiile unei reprezentații teatrale romantice, având chiar unele caracteristici gotice, specifice perioadei și spațiului englez. Biografiile participanților și ale autorilor piesei de inspirație medievală tind să evidențieze complexitatea relațiilor sociale și cultural-artistice țesute în societatea engleză de calitate a sfârșitului de secol XVIII. Reprezentația fusese pusă la cale de Sir Brooke Boothby of Ashbourne Hall in Derbyshire, un aristocrat cu preocupări literare, pe domeniul colonelului Richard St. George – erou al războiului din coloniile americane –, cu ajutorul poetesei Anna Seward, în scopul de a-i face o surpriză și de a-l amuza pe, cunoscutul în epocă, pictor Henry Fuselly.

Analiza detaliată, uneori poate chiar prea detaliată, a elementelor biografice ale principalilor eroi ai evenimentului, precum și a caracteristicilor creațiilor literare sau artistice ale acestora, tinde să sublinieze unele aspecte ale definirii unei identități britanice bine conturate pentru o aristocrație confruntată cu nevoia stabilirii unor repere de tip tradițional, în contextul revoluțiilor în desfășurare. Demersul autoarei este convingător, în această privință, ceea ce am fi așteptat ar fi fost o mai clară explicare a recursului la teme gotice în literatura secolului al XVIII-lea și a mișcării de reînviere a tradițiilor medievale, care avea să se concretizeze în așa-numitul *Gothic Revival*, din perioada imediat următoare. Suntem însă de acord cu ipoteza Theresei Barnard, care consideră că inspirația gotică poate ascunde anxietățile culturale ale unor tipuri umane tradiționale confruntate cu o lume în schimbare, și care reacționează prin întoarcerea la valori și simboluri validate prin vechimea lor.

Al treilea articol din această secțiune, semnat de Ariane Knüsel, de la Universitatea din Zurich, este dedicat tot unor realități britanice. *British Conservatives, the Red Menace and Antiforeign Agitation in China, 1924–1927* analizează felul în care presa britanică conservatoare s-a folosit de temerile suscitate de avansul comunismului în Rusia sovietică și în China, pentru a lovi în Partidul Laburist britanic, deși acesta nu era subordonat Cominternului, după cum era acuzat. Campaniile de presă desfășurate în perioada analizată de autoare au condus la întărirea unei identități britanice bazată pe valorile tradiționale, din care socialiștii și comuniștii erau excluși.

Analiza istorică este pertinentă, sursele folosite sunt plasate în contextul cultural și politic larg, necesar înțelegerii manierei în care a fost posibilă declanșarea a ceea ce autoarea numește „isteria anticomunistă”. Din perspectiva unui cititor care a experimentat pentru o bună parte a existenței sale realitatea unui regim comunist, bazat pe valorile promovate de Rusia sovietică și de China, subtila condamnare de către autoare a propagandei anticomuniste în Anglia suscită interogații de tipul istoriei contrafactice, cu o concluzie, personală, de tipul rolului istoric pozitiv pe care l-a avut această isterie anticomunistă în conservarea unui regim democratic. Dincolo însă de neaderența noastră la ideile politice pe care (doar) bănuim că le are autoarea, articolul este o convingătoare demonstrație a felului în care poate fi abordată perioada contemporană din perspectiva istoriei culturale.

Erin Sullivan, de la University of Birmingham, analizează în *The History of the Emotions: Past, Present, Future* patru lucrări recente pe care le consideră importante în definirea unei direcții moderne de cercetare, aceea a istoriei emoțiilor. Lynn Enterline, *Shakespeare's Schoolroom: Rhetoric, Discipline, Emotion*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2012, Ute Frevert, *Emotions in History – Lost and Found*, Budapest and New York, Central European University Press, 2011, Susan J. Matt, *Homesickness: An American History*, Oxford and New York, Oxford University Press, 2011 și Richard Strier, *The Unrepentant Renaissance: From Petrarche to Shakespeare to*

Milton, Chicago and London, University of Chicago Press reprezintă, în viziunea autoarei articolului, dincolo de diferențele notabile de metodologie și orientare, demersuri care au în comun analiza vastului domeniu al emoțiilor și sentimentelor umane. Încercând să precizeze conturul emoțiilor într-o varietate de momente istorice, locuri, culturi și contexte, cele patru opere analizate sunt considerate dovezi ale așa-numitului *affective turn* care ar fi avut loc în ultima vreme. Concluzia lui Erin Sullivan este că, anunțat drept o necesitate încă de către Friedrich Nietzsche în 1882, domeniul istoriei emoțiilor s-ar fi conturat în sfârșit ca un câmp disciplinar specific, în variate direcții.

Numărul se încheie cu recenzii, note de lectură și o prezentare de expoziție, care ilustrează toate vivacitatea istoriei culturale pe plan mondial, precum și multitudinea de aspecte care fac obiectul cercetărilor din acest domeniu.

Ecaterina Lung